

Analysis of the Narrative Structure of Jamalzadeh and Anderson's Short Stories from the Semiotics Approach

Vol. 12, No. 4, Tome 64
pp. 495-529
October & November 2021

Fatemeh Jamshidi¹ , Ali Karimi Firoozjaei^{2*} , & Shohreh Chavoshian³

Abstract

One of the stages of recognizing the intellectual, cultural and emotional characteristics of nations possessing culture and literature is the adjustment of their literary works. Semiotics approach reaches meaning through the literary text, and in this process, regimes of discourse as the main elements of discourse shape the narrative and change from one status to another. This study analyzes of *Savab ya Gonah* by Jamalzadeh and *The Corn Planting* by Anderson of two Iranian and American writers by the use of Greimas's semiotics model, also explicate types of regimes of Discourse. The main question of this research is how the narrative process of signification is formed and what are the most important discourse systems involved in meaning production? The results showed that both authors have used a variety of narrative discourse systems in their story, but the discourse systems of *action* and *Stative* have been the dominant discourses in the narrative formation so that the narrative with *Stative* has turned to *action* and again to the *Stative* with aesthetic and mythical type. and we are confronted with the process of forming high spiritual values, and the characters in the story make their mythical presence visible to the audience. But what leads to the difference between the themes of the two stories is the attitude of the actors and the value worldview in these two cultures, such as in the story of *Savab ya Gonah*, the main actor in the form of religious codes of retribution and reconciliation with death is elevated to the status of myths. However, in *The Corn Planting* story, the main actors, in the form of Eco-Semiotics codes, linked the death of the child at the end of the narrative by turning to nature and attaining mythical status.

Keywords: Short story, Semiotics, Regimes of discourse, Greimas, Jamalzadeh, Anderson

Received: 2 October 2019
Received in revised form: 11 December 2019
Accepted: 6 January 2020

1. Ph.D. Candidate in Linguistics, Islamic Azad University- Tehran North Branch- Researcher, Payame Noor University, Tehran, Iran;

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6272-0615>

2. Corresponding author: Associate Professor in General Linguistics Department, Payame Noor University, Tehran, Iran; Email: alikaerimif@pnu.ac.ir

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2654-7429>

3. Assistant Professor in English Literature and Language Department, Islamic Azad University, Tehran North Branch; ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0948-6011>

1. Introduction

Developments in the study of the field of sign provided the basis for the transition from structural semiotics to discourse semiotics. Greimas, with his extensive research and new findings, made profound changes in the semiotics of the Paris School, so that the three levels of change created by his studies under the headings: 1) structural semantics; 2) narrative semiotics; 3) discursive semiotics. Accordingly signs in the field of semiotics are manifested beyond the signs in the structural approach, as they are a dynamic and interacting entity, forming meanings and emerging within Regimes of Discourse. The present study intends to study the regime of discourse in two stories by two authors of East and West, based on the discourse semiotics approach, and shows that the types of semantic processes in both stories cause the formation of discourses and the creation of intelligent, emotional and events to show how much the moral, cultural messages and myths hidden in the underlying layers of these narratives can affect the life, thinking and lifestyle of their audiences.

2. Research questions

This study tries to find out what are the types of regimes of discourse used in the story of the authors and how these regimes are formed and from their interaction, the meanings are formed and the narrative is developed. Also, what are the main similarities and differences in the process of producing meaning in the stories in question? The next question is what moral themes, characterization, and mythology are used in the underlying layers of these two stories? The main hypothesis of the article is that a set of action and stative discourses and unexpected events play a role in shaping the narrative process and creating meaning, which change its nature by transforming from stative to action and vice versa. The secondary hypothesis is that there is a difference in the occurrence of human actions in both cultures, and this difference in the lifestyle of the actors makes the cultural function different in both discourses.

3. Methodology

The method of this research is descriptive-analytical method and the purpose is to analyze the regime of discourse from the perspective of discourse semiotics and enlighten the action and stative regimes of discourse so that a clearer reading can be done for the reader. In the research model, first, the text of the story is decomposed into its components and parts and then it is analyzed meaningfully by inductive method from the components to the whole text. In this approach, the elements and underlying layers of the text are considered in interaction with each other and processes and regime of discourse are examined and analyzed.

4. Innovation

The present study aims to study and analyze the processes of meaning production and regime of discourse from *Savab ya Gonah* and *The Corn planting* short stories according to semiotics approach and comparatively, to analyze and discover the mechanisms of meaning production in two short stories by two Eastern and Western writers so that we reveal the similarities and differences in the cultural and social themes underlying the story.

5. Discussion

In this study, the regime of discourse in two stories by the authors of Eastern and Western and their semiotics relations was examined and depicted by descriptive-analytical method and comparative type. One of the moral points raised in the story of *Savab ya Gonah* written by Mohammad Ali Jamalzadeh were the issue of poverty and misery, which are the main cause of crime. They forces Sohrab, who could not afford for himself and his mother's daily life, to take risks in order to reach the wealth by seizing a part of the wealth of his wealthy neighbor, Haj Fathulla. He enters to tense regime of discourse and commits the murder of Haj Fathulla and is imprisoned. In this

part of the narrative, we enter the stative regime of discourse. Sohrab, who has accepted the act of murder by entering the cognitive system, and considers death as liberation from calamities. The semantic processes in this story from the point of view of semiotics show that actions are subject to special conditions and proceed based on cognition and experience and are not based solely on physical strength. Sometimes, actions are a function of emotions and statives and lead to action. In some cases, statives lead to cognition and attainment of the aesthetic. Eventually, by entering to the aesthetics of nothingness and absence atmosphere, death becomes a stage for revival and spiritual life. The main actor of the narrative, with the retribution of his death, is linked to a myth in an aesthetic process such as light-winged birds, and at the end of the tensive process, he clearly explains the fluidity of meaning and its non-confinement in stereotyped forms. That is, the narrative changes from stative to the action regime of discourse and finds its way back to the stative which is of aesthetic and mythical nature.

Table 1
The story processes of Savab ya Gonah at a glance

stative regime of discourse	actional regime of discourse	event	Cognitive space	tensive space	transformation of the actional regime of discourse into the stative regime of discourse of aesthetic (transcendental) kind
Poverty and misery of Sohrab family	Sohrab and his mother's efforts for livelihood and the narrator's support of them	Sohrab committed murder	confession of murder committed by Sohrab and blaming himself	The torment of the victim's conscience in Sohrab's dream and the death of Sohrab's mother	Acceptance of retribution by Sohrab and death is a stage of his spiritual life

The main theme of The Corn Planting is the pride and being happy for what we have, sacrifice in maintaining it and accepting the situation of life, patience and endurance in the face of adversity. The main semantic processes in this story have advanced the narrative, using the intelligent

regime of discourse means actional discourse as well as the emotional regime of discourse, stative discourse. In this story, actions are linked to cognition, and sometimes they are subject to the morality of ethics and create love, sometimes they are the generators of love and affection, and they figure out some cases of dependency. Even the occurrence of an unexpected event, in addition to the action, leads to the transcendence of the concept of death, patience and perseverance. In other words, Hatch and his wife's dependency on their only child, leads to uninterrupted work on the farm. With the event of Will's death, we enter a tensive space, but the occurrence of a tensive atmosphere instead of disturbing the mental balance of the main characters of the narrative, by working non-stop on the farm, is an attempt to nostalgia which is aesthetic and mythical. In other words, he makes them a myth who like a saint worshipping and praying in the sanctuary of worship, has surrendered. The aesthetic atmosphere of the corn planting has also gone beyond myth, and every moment, by planting death in the heart of darkness, waiting for sprouting hope and life in the bed of existence.

Table 2

The story processes of The Corn Planting at a glance

stative regime of discourse	ethic	actional regime of discourse	event	tensive space	transformation of the actional regime of discourse into the stative regime of discourse of aesthetic (transcendental) kind
Parent solitudes for their only child	Will financial support for his parents	the relentless effort of Hatch and his wife	Will 's death in a car accident	Getting the news of the child's death	transcendence of the position of the subjects in time of corn planting to worshipping saints

6. Conclusion

The findings indicated that in the comparison of these two narratives, the most important regime of discourse are stative, action and the occurrence of an unexpected event cause a transformation in the stative regime of discourse and mythical. Ultimately distinguishes the two narratives is the lifestyle and performance of the actors and their cultural differences. Because in the story of Savab ya Gonah, the main actor achieves the status of a myth by choosing death and retribution, and in the story of The Corn planting the main actors in the form of Eco-Semiotics codes, by turning to nature and accepting the loss of a child, transcend his death to the status of a myth.

دوماهنامه بین‌المللی

۱۲، ش ۴ (پیاپی ۶۴) مهر و آبان ۱۴۰۰، صص ۴۹۵-۵۲۹

مقاله پژوهشی

DOR: 20.1001.1.23223081.1400.12.4.9.1

تحلیل ساختار روایی داستان‌های کوتاه جمال‌زاده و اندرسن

از دیدگاه نشانه‌معناشناسی گفتمانی

فاطمه جمشیدی^۱، علی کریمی فیروزجایی^{۲*}، شهره چاوشیان^۳

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال / پژوهشگر دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۲. دانشیار گروه زبان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۱۰

چکیده

یکی از مراحل شناخت ویژگی‌های فکری، فرهنگی و عاطفی ملل صاحب فرهنگ و ادب، تطبیق آثار ادبی آن‌هاست. رویکرد نشانه‌معناشناسی روایت از طریق برش متن ادبی به معنا دست می‌یابد و در این فرایند معناسازی، نظام‌های گفتمانی به‌منزله عوامل اصلی گفتمان باعث شکل‌گیری روایت و ایجاد تغییر از وضعیتی به وضعیتی دیگر می‌شود. این پژوهش با استفاده از مدل نشانه‌معناشناسی گرمس به تحلیل روایی داستان‌های *ثواب یا گناه جمال‌زاده* و *نرتکاری اندرسن* از دو نویسنده ایرانی و امریکایی و تبیین انواع نظام‌های گفتمانی می‌پردازد. سؤال اساسی این پژوهش این است که نحوه شکل‌گیری فرایند روایی تغییر معنا چگونه است و مهم‌تر نظام‌های گفتمانی دخیل در تولید معنا کدام‌اند؟ نتایج حاکی است هر دو نویسنده در پیکره حاضر از انواع نظام‌های گفتمانی روایت در داستان خود بهره گرفته‌اند، اما نظام‌های گفتمانی کنش و شوش به‌منزله گفتمان‌های غالب در شکل‌گیری روایت نقش داشته‌اند به‌گونه‌ای که روایت با گفتمان شوشی به گفتمان کنشی روی می‌آورد و مجدداً به نظام گفتمان شوشی دگردیسی می‌یابد که جنس آن از نوع زیبایی‌شناختی و اسطوره‌ای است و ما با فرایند شکل‌گیری ارزش‌های والای معنوی مواجه می‌شویم و شخصیت‌های داستان حضور اسطوره‌ای خود را بر مخاطب هویدا می‌سازند. اما آنچه به تفاوت مضامین دو داستان منجر می‌شود نوع نگرش کنشگران و جهان‌بینی ارزشی در این دو فرهنگ است؛ به‌گونه‌ای که در داستان *ثواب یا گناه*، کنشگر

اصلی در قالب رمزگان مذهبی قصاص و آشتی با مرگ به جایگاه اسطوره‌ای ارتقا یافته است، اما در داستان ذرت‌کاری، کنشگران اصلی در قالب رمزگان نشانه‌ای بوم‌زیست، مرگ فرزند را در انتهای روایت با روی آوردن به طبیعت و دستیابی به مقام اسطوره پیوند زدند.

واژه‌های کلیدی: داستان کوتاه، نشانه‌معناشناسی، نظام‌های گفتمانی، گرمس، جمال‌زاده، اندرسن.

۱. مقدمه

مسئله مد نظر در این پژوهش این است که دریابیم نوع نظام‌های گفتمانی به‌کار رفته در داستان نویسندگان مورد نظر، کدام‌اند و چگونه این نظام‌ها شکل می‌گیرند و از درهم‌کنش آن‌ها معناها رقم می‌خورند و روایت را به‌پیش می‌برند. همچنین شباهت‌ها و تفاوت‌های اصلی در روند تولید معنا در داستان‌های مد نظر کدام‌اند؟ پرسش بعدی این است که در لایه‌های زیرین این دو داستان چه مضامین اخلاقی، شخصیت‌پردازی و اسطوره‌سازی به‌کار رفته است؟ هدف این تحقیق که به روش توصیفی - تحلیلی است، تحلیل نظام‌های گفتمانی از دیدگاه نشانه‌معناشناسی گفتمانی گرمس است و سعی بر آن است تا نظام‌های گفتمانی کنشی و شوشی در خلق این روایت‌ها، تبیین شود تا خوانش واضح‌تری برای خواننده صورت پذیرد. فرضیه اصلی مقاله این است که مجموعه عواملی از گفتمان‌های کنشی و شوشی و جریان‌های نامنتظر در شکل‌گیری فرایند روایی و ایجاد معنا نقش دارد که با دگردیسی از نظام شوشی به کنشی و برعکس تغییر ماهیت می‌دهد و نظام گفتمان شوشی با جنس استعلایی و زیبایی‌شناختی نظامی منسجم در متن ایجاد می‌کند. فرضیه دیگر این است که در رخداد کنش‌های انسانی در هر دو فرهنگ تمایز وجود دارد و این تفاوت در سبک زندگی کنشگران، کارکرد فرهنگی در هر دو گفتمان را متفاوت می‌کند.

۲. پیشینه تحقیق

صالح‌بک و نظری‌منظم (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان «ادبیات تطبیقی در ایران: پیدایش و چالش‌ها» به روند بررسی ادبیات تطبیقی و شروع آن در پژوهش‌های ملل پرداخته و بیان کرده‌اند که ایران در زمره نخستین کشورهای آسیایی است که به پژوهش‌های عملی و

کاربردی در این حوزه پرداخته است. اولیایی‌نیا (۱۳۹۱) در مقاله «بررسی تطبیقی "قفس" صادق چوبک و "تخم‌مرغ" شروود اندرسن» نتیجه گرفته است که پایان تلخ و تراژیک هردو اثر بیانگر نگاه بدبینانه هردو نویسنده به آینده بی‌فرجام نسل جوان جامعه است. رسولی و بختیاری (۱۳۹۱) در پژوهش «بررسی تطبیقی داستان‌های کوتاه منفلوطی و جمال‌زاده» گفته‌اند که هردو نویسنده مسائل سیاسی و اجتماعی عصر خود را با دیدی انتقادی مطرح کرده‌اند. مژده جویباری و چراتی (۱۳۹۱) در پژوهش «ادبیات داستانی و توسعه اجتماعی؛ مطالعه موردی، پژوهش در داستان‌های دهخدا، جمال‌زاده، هدایت، آل احمد و دانشور» نتیجه گرفته‌اند که بیش‌ترین مقولات مطرح‌شده در داستان‌های این نویسندگان مبحث توسعه فرهنگی بوده است. واعظ و عبدی (۱۳۹۱) در مقاله «بررسی طنز در داستان‌های کوتاه محمدعلی جمال‌زاده» دریافته‌اند که جمال‌زاده توجه ویژه به انتقاد اجتماعی دارد و برای رسیدن به این هدف، از اغراق، تضاد، القاب غیرمعارف، طعن، کنایه، تشبیه و توصیف استفاده می‌کند. هاشمیان و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله «تحلیل دگر مفهومی در داستان کبابِ غاز براساس دیدگاه باختین^۲» به بررسی ویژگی‌هایی همچون سبک خنده‌دار، زبان، واقعیت معاصر، قلمرو شخصیت، گفتمان، انکسار و انحراف نویسنده در داستان، دیدگاه تازه‌ای مبنی بر دگر مفهومی باختین ارائه دادند و به مفهوم خنده از منظری جدید پرداختند و نتیجه گرفتند که مفاهیم لایه‌های زیرین داستان طنزگونه نگاه واقع‌بینانه به مخاطب ارزانی می‌دارد. گروسی و پشتدار (۱۳۹۲) در مقاله «رابطه کارکردهای زبانی با تیپ‌های شخصی داستان‌های سید محمدعلی جمال‌زاده»، نتیجه گرفته‌اند که دو متغیر دین و مذهب و شغل بیشترین تأثیر را در زبان شخصیت‌ها داشته است. آرمین و جوادی یگانه (۱۳۹۳) در تحقیق «نگاهی به خود شرق‌شناسی در ایران مدرن؛ بررسی کتاب خلیات ما ایرانیان اثر سید محمدعلی جمال‌زاده» معتقدند جمال‌زاده به‌مثابه یک طبیب در پی شناخت درد جامعه ایران است که علت این بیماری، درد ناشی از فساد است به‌نام خلیات ما ایرانیان که مانع ترقی و علت‌العلل عقب‌ماندگی ما بوده است. ناظمیان (۱۳۹۴) در پژوهش «خوانش نمادین غرب در داستان‌های فارسی شکر است از محمدعلی جمال‌زاده و قندیل ام‌هاشم از یحیی حقی» معتقد است مضمون و محتوای داستان‌های این دو نویسنده بسیار شبیه بوده و هردو بی‌هویتی فرهنگی را به خوانندگان

خود گوش‌زد کرده‌اند. طاهری و غفوریان (۱۳۹۴) در پژوهش «بررسی تطبیقی عناصر داستان حجاب منفلوطی و رجل سیاسی جمال‌زاده» دریافته‌اند که هردو نویسنده عقب‌ماندگی، غرب‌زدگی و استعمار را بزرگ‌ترین مشکل جوامع خود و عامل اصلی فقر اقتصادی و رکود فرهنگی معرفی می‌کنند با این توضیح که لطفی منفلوطی با رویکرد رمانتیسیم جامعه‌گرا، نابرابری‌های اجتماعی و ظلم را نشان می‌دهد، اما جمال‌زاده با نگرشی واقع‌بینانه و در قالب طنز و حکایت با مخاطب سخن می‌گوید. بدیعی‌فرد و صادقی (۱۳۹۷) در تحقیق «بررسی مؤلفه‌های شخصیت پرخاشگر براساس نظریه کارن هورنای^۲ در آثار جمال‌زاده و هدایت با تکیه بر داستان‌های آدم بدنام و علویه خانم» معتقدند نتایج حاکی است که پرخاشگری یکی از ویژگی‌های مهم رفتاری ایرانیان براساس داستان‌های جمال‌زاده و هدایت است. رحمتیان و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله «کاوش گفتمان کنشی گرمس در رمان اهل غرق از منیرو روانی‌پور» نتایج حاکی است که علی‌رغم پارامترهای رئالیسم جادویی و انتظار نتیجه داستان به سمت گفتمان شوشی، به علت قوت عناصر فولکلور و شکل‌گیری لایه‌های هستی در تداوم معنا، گفتمان مرکزی داستان را کنش تشکیل می‌دهد. حجازی و فلاح (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «تحلیل نشانه‌معناشناختی پرسش در مجموعه هزاره دوم آهوی کوهی» معتقدند با بررسی‌های متعددی که در زمینه پرسش در این مجموعه شعر صورت گرفته است، پرسش، گاه زمینه‌ساز نظام گفتمان شوشی است و گاه زمینه‌ساز نظام گفتمان کنشی است که به دلیل ضروریات یا بر مبنای فضاسازی شکل می‌گیرد. خسوریانی^۳ (۲۰۱۳) در پژوهش خود (Sherwood Anderson's Mother and The Evaluation of the Genre) به معرفی سبک ادبی ژانر در داستان مادر از اندرسن پرداخته و توضیح می‌دهد که وی موجز و کوتاه سخن می‌گوید. گویی سبک حماسی به کار می‌برد. اسکات اسکلی^۴ (۲۰۱۵) در پایان‌نامه خود با عنوان «It Is a Story: The Role of the Narrator in Sherwood Anderson's "Death in the Woods"» نتیجه‌گیری کرده که راوی در سرتاسر داستان، پنهان است و صرفاً در پایان آن‌هم وقتی می‌خواهد مفهوم مرگ و زندگی شخصیت اصلی داستان را به تصویر بکشد رد پای از خود به جا می‌گذارد که این موضوع نشان می‌دهد اندرسن بسیار هنرمندانه آن را مهندسی کرده تا تأثیر بسزایی بر خواننده بگذارد.

نوآوری تحقیق حاضر این است که با بررسی و تجزیه و تحلیل فرایندهای تولید معنا و نظام‌های گفتمانی داستان‌های کوتاه ثواب یا گناه و ذرت‌کاری با رویکرد نشانه‌معناشناسی و از نوع تطبیقی، به تحلیل و کشف سازوکارهای تولید معنا در دو داستان کوتاه از دو نویسنده شرق و غرب بپردازد و شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در مضامین فرهنگی و اجتماعی نهفته در لایه‌های زیرین داستان را هویدا می‌کند.

۳. چارچوب نظری

گرمس^۱ معناشناس فرانسوی لیتوانی‌تبار با تلاش فراوان الگویی منسجم برای مطالعه روایت ارائه کرده است. به‌زعم وی شناخت متون ادبی، صرفاً تحلیل مکانیکی اثر ادبی نیست، بلکه مسیر تولید متن تا انتقال و دریافت معنا اهمیت دارد. وی با تکیه بر نظریه پراپ^۲ در ریخت‌شناسی قصه کوشید تا به یک دستور زبان جهانی برای روایت دست یابد. از این رو با تکمیل نظریه وی، «معناشناسی روایت» را مطرح کرد که در پی روشمندی مطالعه و بررسی متون یا کلام براساس مکتب فرانسه و در خدمت تجزیه و تحلیل گفتمان بوده و در واقع کلیدی برای گشایش درهای متن یا کلام است (شعیری، ۱۳۹۷، ص. ۴). گرمس نظام‌های گفتمانی مختلف را با توجه به ویژگی‌های نشانه‌معناشناسی به سه دسته کلی هوشمند (مبتنی بر کنش)، احساسی (مبتنی بر شوش) و رخدادی (تصادفی) تقسیم می‌کند. مهم‌ترین نظام‌های گفتمانی در رویکرد نشانه‌معناشناسی که در داستان‌های منتخب این تحقیق به‌کار رفته است، عبارت‌اند از:

۳-۱. نظام گفتمانی هوشمند

نظامی مبتنی بر شناخت است. بروز معنا در آن تابع برنامه‌ریزی و مبتنی بر اهداف ازپیش تعیین‌شده است. به نظر گرمس، در این نوع نظام‌های شناختی روند حاکم بر متن در اکثر داستان‌ها، از یک کاستی آغاز می‌شود و به عقد قرارداد منجر می‌شود. این قرارداد می‌تواند بین یک کنشگر با یک عامل دیگر داستان باشد یا قراردادی باشد که کنشگر با خودش می‌بندد (عباسی و یارمند، ۱۳۹۰، ص. ۱۵۰). این نظام شامل نظام‌های کنشی (برنامه‌مدار یا تجویزی)،

القایی و مجابی و مرامی است. گفتمان تجویزی ما را با کنش‌گزاری مواجه می‌سازد که در موقعیتی برتر نسبت به کنش‌گر قرار دارد و می‌تواند او را وادار به انجام کنش کند (شعیری، ۱۳۹۱، ص ۵۶). در چنین نظامی رابطه بین کنش‌گزار و کنش‌گر از بالا به پایین است. گفتمان القایی که هر دو طرف کنش یا برنامه در تعامل با یکدیگر سبب تعیین کنش یا شکل گرفتن آن می‌شوند، یعنی یکی از دو طرف تعامل باید طرف دیگر را به اجرای کنش متقاعد کند (شعیری و وفایی، ۱۳۸۸، ص ۱۸). در این نظام طرفین ارتباطی موازی دارند و صرفاً یکی قادر به تأثیر بر دیگری و تغییر توانش اوست و می‌تواند او را به سمت کنش دلخواه خود هدایت کند. این نظام برپایه باور و القا استوار است. گفتمان مرامی نوعی تعامل است که در آن یکی از دو طرف بر اساس اخلاق اجتماعی - فرهنگی یا وظیفه اخلاقی - مرامی به کنش رو می‌آورد (همان، ص ۱۹).

۲-۳. نظام گفتمانی احساسی

دومین نوع نظام گفتمانی، نظام احساسی است. در این نوع نظام، شوش جای کنش را می‌گیرد و جریانات حسی به تولید و ادراک معنا منجر می‌شود و بروز معنا تابع سه جریان گفتمانی حسی ادراکی، تنشی عاطفی و زیبایی‌شناختی است. گرمس فرایند احساس و ادراک را در جریان شکل‌گیری معنا دارای سه مرحله می‌داند: احساس و ادراک برونه‌ای، درونه‌ای و جسمانه‌ای. احساس و ادراک برونه‌ای دلالت بر دال می‌کند؛ چیزی که دیده شده یا نشانه گرفته می‌شود. این مرحله صرفاً پدیدارشناختی است. در درونه‌ای تصاویر ذهنی شکل می‌گیرد؛ مرحله شناختی یا روان‌شناختی است. جریان جسمانه‌ای هم زمانی است که جسم انسان عکس‌العمل نشان می‌دهد (شعیری، ۱۳۸۵، ص ۹۴). گونه زیبایی‌شناختی هم جنبه کاملاً پدیداری دارد و در آن معنا تابع هیچ برنامه، القا و باور نیست. آنچه چنین نظامی را به وجود می‌آورد، جریانی حسی ادراکی است. این جریان می‌تواند بین هر عاملی اعم از انسانی و غیرانسانی با عاملی دیگر برقرار شود. به همین دلیل، به جای کنشگر عاملی با عنوان شوش‌گر داریم. در این رابطه، تغییر و معنا زاینده هم‌زیستی پدیداری «من» با دنیای پیرامون «من» است (شعیری، ۱۳۸۶، ص ۱۱۳). در گونه حسی ادراکی با نظام تعاملی مواجه هستیم که علی‌رغم پویایی، مبتنی بر نوعی هم‌سویی یا هم‌ارتباطی است. چنین ارتباط حسی که براساس

حضور شکل می‌گیرد، ارتباطی حضوری است. شیوه حضور یا شیوه عملکرد هر یک از دو طرف درگیر تعامل موجب احساس در طرف دیگر می‌شود که به واکنش یا حرکت کنشگر می‌انجامد (شعیری، ۱۳۸۸، ص. ۲۰). دنیای عاطفی یعنی خروج از فرایند پویا که با برنامه‌ای معین د پی وصال به هدفی معین است، کنشی نمی‌کند بلکه تحت واکنش‌ها قرار می‌گیرد (شعیری، ۱۳۸۵، ص. ۱۴۳).

۳-۳. نظام گفتمانی رخدادی

سومین نظام گفتمانی رخدادی است که در آن بروز معنا محصول جریانی نامنتظر از نوع حسی ادراکی است (شعیری، ۱۳۸۸، ص. ۲۲). در این نظام نیز ما با سه دسته گفتمانی مواجهیم که عبارت‌اند از تقدیر و اقبال، مشیت الهی و تکانه یا تصادفی غیرمنتظره. تجویز و القا و حضور تنشی - عاطفی جای خود را به ابرکنشی می‌دهند که دو ویژگی مهم دارد: در صورتی که منبع کنش نامشخص باشد، مانند اقبال و تصادف، کنش مبتنی به ذات است و در صورتی که منبع کنش مشخص باشد، مثل مشیت الهی، کنش اسطوره‌ای است یعنی متکی بر حضور قدرتی مطلق است که می‌توان آن را ابرحضور نامید. چنین ابرحضوری توان دگرگون ساختن همه گفتمان‌های موجود یا تصرف در آن‌ها را در هر شرایطی دارد. باید توجه داشت که چنین نظامی خود مستقیم تولید ارزش نمی‌کند، بلکه کنشی می‌آفریند که ضامن شکل‌گیری ارزش‌هاست. پس نظامی فرارزشی است (شعیری، ۱۳۸۶، صص. ۱۱۵-۱۱۶).

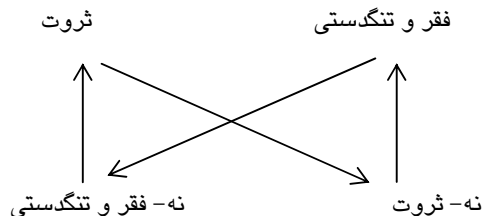
۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱. خلاصه و تحلیل داستان «ثواب یا گناه»

داستان با نقصان معنایی فقر و تنگدستی خانواده سهراب شروع می‌شود. مادر خانواده با رختشویی امرارمعاش می‌کند تا گوشه‌ای از مخارج زندگی تنها فرزندش سهراب را تأمین کند. «حبیبه سلطان که سال‌های دراز در خانه ما رختشویی می‌کرد، پسرک بامزه‌ای داشت تخس و شیطان سهراب‌نام که او را سوری صدا می‌کردند و همه دوستش می‌داشتند و در همه جا لوسش می‌کردند» (جمال‌زاده، ۱۳۸۸، ص. ۱۵). آنگاه در یک فضای زیبایی‌شناختی،

کنش بازی کردن این کودک را شرح می‌دهد «روزی از روزهای اواسط پاییز که مادرش در آفتابرو سرطشت پر از کف صابون چمباتمه نشست و عرق‌ریزان مشغول رختشویی بود، سوری نمی‌دانم از کجا بچه‌گربه‌ی مردنی و لاغری را گیر آورده و با او بازی می‌کرد یعنی چنان مادر مرده را عذاب می‌داد که صدای مرمزش بلند شده بود» (همان، ص. ۱۵). مادر در یک واقعه‌ی رخدادی برای خروج از این بحران وارد درگیری با فرزندش می‌شود «مادرش بنای فحش و نفرین را گذاشت و وقتی دید سوری اعتنایی نمی‌کند از جا جست و با دست‌های خیس و صابونی به چوبک و اشنون آلوده چنان بی‌پروا بر سر و مغز بچه‌اش می‌کوفت که اگر خودم را نرسانده بودم مغز طفل معصوم را پریشان کرده بود» (همان، ص. ۱۶). راوی - کنشگر با مشاهده‌ی تنش پیش‌آمده با شوش دلسوزی و محبت، کودک را از دست مادرش نجات می‌دهد و راه حلی به مادر پیشنهاد می‌کند «دلم به حالشان سوخت. گفتم حبیبه‌سلطان چرا این بچه را به مدرسه نمی‌گذاری تا هم خودت آسوده باشی و آب راحتی از گلویت پایین برود و هم او شاید آدم بشود» (همان، ص. ۱۶). حبیبه‌سلطان با شوش درماندگی پاسخ می‌دهد «نان ندارم وصله‌ شکم بکنم. می‌فرمایید سر پیری بروم دزدی بکنم که آن هم از من ساخته نیست» (همان، ص. ۱۶). راوی به‌عنوان یاری‌دهنده با شوش مهربانی راه حلی برای حبیبه‌سلطان می‌یابد و او را در تأمین مخارج زندگی کمک می‌کند «انشاءالله کاری خواهم کرد که مجاناً قبولش کنند و برای تو مخارجی نداشته باشد» (همان، ص. ۱۶). با حمایت‌های راوی، سهراب به مدرسه می‌رود و تغییر بزرگی در سرنوشت او به‌وجودمی‌آید و زندگی روی خوش خود را به این خانواده نشان می‌دهد، زیرا عوامل کنشی داستان طی فرایند تحول به دنبال جبران این نقصان هستند. آن‌ها می‌خواهند با ایجاد تغییر، معنا را رقم بزنند. به‌عبارتی خواستن کنشگر با توانش او گره می‌خورد «سوری پایش که به مدرسه رسید تغییر ماهیت داد. پسرکی از آب درآمد درس‌خوان و سروقت حاضر بشو و معقول و مؤدب. گاهگاهی همراه مادرش منزل ما می‌آمد و نمره‌های مدرسه‌اش را به من نشان می‌داد» (همان، ص. ۱۷). روایتگر داستان به کمک‌ها و حمایت‌های خودش از این خانواده ادامه می‌دهد تا زمانی که کودک، بالغ می‌شود و شغلی پیدا می‌کند. اما مادر سهراب بیمار می‌شود و از عهده‌ی رختشویی برنمی‌آید و حقوق سهراب هم به‌هیچ‌وجه جواب این قبیل مخارج را نمی‌دهد و در یک فرایند کنشی دیگر برای برون‌رفت از این بحران جدید، مادر و پسر مجبور به فروش

لوازم و وسایل زندگی می‌شوند تا گوشه‌ای از مخارج خود را تأمین کنند و سهراب که آرزو داشت وارد دانشکده طب بشود، علی‌رغم مساعدت‌ها و حمایت‌های راوی، چاره‌سازی‌ها بی‌نتیجه می‌ماند و با شوش حسرت‌زدگی، گذران عمر می‌کند «و این آرزو به دل جوانک مانده بود. آه حسرت می‌کشید و اشک در چشمانش حلقه می‌بست و هفته‌ای یکی دوبار خود را به جلو دانشکده می‌رسانید و تماشای دانشجویانی را می‌کرد که کتاب‌های قطور به زیر بازو، از مدرسه بیرون می‌آمدند و با حال خراب و روح متلاطم به منزل برمی‌گشت» (همان، صص. ۱۷-۱۸). پس از مدتی بی‌خبری از وضعیت زندگی سهراب و مادرش، راوی مطلع می‌شود که سهراب در یک فضای رخدادی، آدم کشته و گیرافتاده و زندانی است. راوی کنشگر برای اطلاع از واقعه به ملاقات مادر سهراب می‌رود که با فضای تنشی حاکم بر خانواده مواجه می‌شود. «یک‌راست به منزلشان رفتم. در خانه باز بود و مادرش با چشمان نیم‌بسته در رختخواب مندرس پروصله و پینه‌ای افتاده بود و تا چشمش به من افتاد ناله‌اش بلند گردید و های‌های بنای گریستن را گذاشت» (همان، ص. ۱۸). راوی متوجه می‌شود که مادر سهراب هم اطلاع دقیقی از ماجرا ندارد. در ادامه، کنش ملاقات خود با سهراب را در زندان شرح می‌دهد «از دیدن من خیلی خوشحال شد و چشمانش را از زور شرمندگی به زیرانداخته در مقابل من ایستاده بود و لب‌هایش می‌لرزید» (همان، صص. ۱۸-۱۹) و با شوش نصیحت او را مؤاخذه می‌کند «تو مرد مدرسه‌دیده و کتابخوان و علم‌دوستی بودی تو را با دزدی و آدمکشی چه کار؟» (همان، ص. ۱۹). سهراب در ابتدای داستان عامل شوشی به‌شمار می‌رود، زیرا از نظر روحی در وضعیت نقصان و نابسامانی قرار گرفته است و باتوجه به فقر و تنگدستی سعی می‌کند در فرایندی تحولی، وضع موجود را تغییر دهد. او برای فرار از فقر، تصمیم به دزدی از منزل یکی از ثروتمندان محله خود می‌کند. یعنی شوش حسرت‌زدگی از فقر به کنش دزدی تبدیل می‌شود. به عبارتی شوش راه را برای کنش باز می‌کند. در این روایت، کنشگر احساس می‌کند که اگر دزدی کند می‌تواند به ثروت برسد. به همین علت با اقدام به دزدی نوعی «نه» گفتن به وضعیتی است که او در آن قرار گرفته است. مربع زیر این تغییر وضعیت را نشان می‌دهد:

طبق قوانین مربع معنایی، عبور از یک متضاد به متضاد دیگر صرفاً با نفی آن متضاد امکان‌پذیر است. حال برای آنکه سهراب بتواند از زندگی‌ای که مایهٔ رنج و عذاب اوست بگذرد، باید راهی بیابد که عامل نفی آن باشد و امکان دستیابی به آن (ثروت) را برایش فراهم سازد. ولی کنشگر (سهراب) در سر راه با مشکلاتی مواجه می‌شود و این دزدی به قتل منجر می‌شود. یعنی با یک واقعهٔ رخدادی غیرتعیینی مواجه می‌شود. سهراب که تنها راه نجات خود و مادرش را از فقر و برون‌رفت از بحران مالی، دستیابی به بخشی از ثروت حاج فتح‌الله می‌بیند با کنش القایی درصدد توجیه عمل خود برآمده و برای راوی شرح می‌دهد که

این حاج فتح‌الله را می‌شناختید. مردی بود پول‌دار و پول‌دوست و خیرش به احدی نمی‌رسید و چون در همسایگی ما خانه داشت و با نوکرها و خدمتکارهایش آشنا و از وضع زندگانی‌اش باخبر بودیم. همه می‌دانستند که مالش به خودش هم حرام بود و کائنات را برای پول می‌خواست و اگر در مقابل چشمش از گرسنگی می‌مردی حاضر نبود یک پول سیاه در راه تو خرج کند و حتی زن و اولادش هم مرگ او را از خدا می‌خواستند (همان، ص. ۲۰).

راوی با کنش مجابی و شوش نصیحت به سهراب تذکر می‌دهد که برای حل بحران‌های ایجادشده در زندگی نمی‌توان با فرایند حذف دیگران به اهداف عالی دست یافت و با نابود کردن دیگران نمی‌توان به خوشبختی رسید. سهراب با شوش خشم و نگرانی و برای تسکین وجدان خود با کنش القایی، عمل خود را توجیه می‌کند «مدتی بود که هر وقت چشمم به این مرد می‌افتاد دنیا را به سرم می‌کوبیدند. چشم نداشتم او را ببینم و دلم می‌خواست حلقومش را بگیرم و بگویم این پول‌های مردم بیچاره‌ای را که به هزار حقه‌بازی خورده‌ای بالا بیاور» (همان، ص. ۲۱). و در ادامه، واقعهٔ رخدادی شب حادثه را توضیح می‌دهد که پیامد این شوش خشم و عصبانیت، کنشگر را وارد یک نظام ضدارزشی به‌نام قتل می‌کند. راوی فضای تنشی حاکم بر روحیهٔ سهراب را بعد از توصیف ماجرای قتل تشریح می‌کند

ناگهان بغض غریبی گلویش را گرفت به طوری که نفسش بند آمد و دهانش بازماند و چنان که گویی به سجده افتاده است با پیشانی به زمین آمد، درحالی که حالت تشنج شدیدی بر سر تا پایش مستولی گردیده بود (همان، ص. ۲۲).

در این مرحله راوی با شوش امیدواری و همدلی از طریق کارکرد شناختی وارد گفت‌وگو با سهراب می‌شود و از کنش اقدامات خود برای نجات وی می‌گوید و در نهایت نظر وکلا را برای سهراب شرح می‌دهد که چون قتل در موقع مدافعه واقع شده است امکان تخفیف مجازات خواهد بود. راوی کنش ملاقات بعدی خود با سهراب و فضای تنشی حاکم بر روحیه او را به تصویر می‌کشد «از سهراب به آن رعنائی و دلپذیری چیزی باقی نمانده بود. مثل اشخاص مسلولی که یک پایشان درگور باشد رمقی در او باقی نبود. باز تا مرا دید به گریه افتاد» (همان، صص. ۲۳-۲۴). با مستولی شدن شوش عذاب وجدان، سهراب وارد یک نظام شناختی می‌شود و نتیجه این قضاوت شناختی، علاوه بر کنش اعتراف به گناه، مقتول را مستحق کشته شدن نمی‌داند و به اشتباه خود اعتراف می‌کند. چند روز بعد راوی با یک واقعه رخدادی دیگری مواجه و مطلع می‌شود که حبیبه سلطان مرده و از آن همه رنج و محنت رهایی یافته است. راوی با شوش دلسوزی و تردید با خود در کشمکش بود که این خبر ناگوار را چگونه به سهراب برساند و از آنجا که قضاوت متقاعد نشده بودند و دادستان اعدام او را خواسته است با شوش تعجب وارد یک فضای زیبایی‌شناختی از موقعیت جدید سهراب می‌شود. «داخل اطاقش شدم به قدری تعجب کردم که باورکردنی نیست. دیدم با سر و وضع مرتب و لباس‌های پاک و موهای شانه‌خورده روی تخت‌خوابش نشسته و در نهایت آرامی و خوش‌رویی مشغول کشیدن سیگار است و از همان صوت و لهجه سلام و علیک و تعارفش فهمیده می‌شد که به‌کلی احوالش دگرگون گردیده و آدم دیگری شده است» (همان، ص. ۲۷). راوی که با دیدن وضعیت جدید و روحیه آرام سهراب شگفت‌زده شده است علت آن را جویا می‌شود که سهراب با شوش آرامش در یک فضای شناختی پاسخ می‌دهد «فکر این حاجی فتح‌الله داشت مرا دیوانه می‌کرد. مردم هرچه می‌خواهند بگویند، اما من به قصد آدم‌کشی وارد خانه این شخص نشده بودم. فکر کرده بودم که اگر یک دو سه هزار تومانی از دستبرد به مال او نصیبم بشود، می‌توانم وارد دانشکده طب بشوم و یک عمر زندگی و رفاه خودم را و مادر پیرم را تأمین نمایم، ولی تقدیر آن‌طور خواست و این مرد به دست من به قتل رسید با این همه دلم نمی‌خواست عمر و زندگی منحوس او به

دست من پایان داده شود» (همان، صص. ۲۸-۲۹). و در ادامه با شوش خوشحالی توضیح می‌دهد که به واسطه سیطره تنهایی و پشیمانی از قتل ناخواسته به خواب عمیقی فرو می‌رود و حاج فتح‌الله را در خواب ملاقات می‌کند.

پرشب وقتی از زور استیصال و پریشانی بعد از دو سه شب بیخوابی گیج و ناتوان روی تختخواب افتادم و از حال رفتم ناگهان دیدم حاجی فتح‌الله بشاش و خندان وارد اطاقم شد و آمد پهلویم ایستاد و با صدایی که همه لطف و مهربانی بود گفت سهراب‌جان خدا پدرت را بیامرزد که مرا نجات دادی (همان، ص. ۲۹).

شوش عذاب وجدان حاج فتح‌الله از کسب مال نامشروع و فضای تنشی حاکم بر روح سرگردان او در عالم مرگ، او را به سمت سهراب سوق می‌دهد و در فرایند خواب، بر سهراب وارد می‌شود و با شوش رهایی از عذاب، در نظام تطهیر به گناهان خود اعتراف می‌کند:

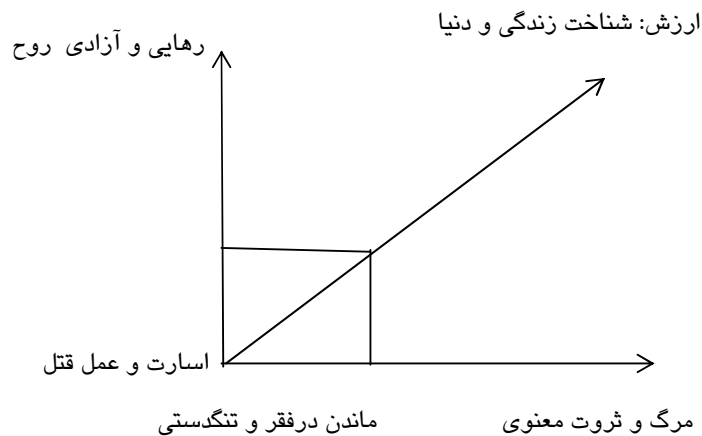
اگر بدانی چقدر از تو ممنونم، من عمرم به پنجاه و نه رسیده بود و مزه استراحت را نچشیده بودم. تمام فکر و نکرَم جمع‌آوری مال بود و بس. برایم کاملاً مساوی بود که از چه راهی باشد همین قدر که حفظ ظاهر می‌شد و قانوناً کسی نمی‌توانست ثابت کند که این مال از راه حرام و غیرمشروع به دست من آمده است خاطرَم جمع بود و اعتنا به بغض و حب مردم حتی زن و بچه و کس و کار خود نداشتم. اما افسوس که فکروخیال نمی‌گذاشت بخوابم. از جنس وکیل و سناتور و روزنامه‌نویس و وزیر و معاون به قدری بدم می‌آمد که اندازه نداشتم. ولی برای حفظ منافع مجبور بودم به این مردم بیکار و ولنگار باج‌سیبیل بدهم و به همه دروغ بگویم. زندگی سگ داشتم و ملتفت هم بودم، ولی حرص و طمع نمی‌گذاشت تغییری در طرز کار و زندگی بدهم (همان، صص. ۳۰-۳۲).

سهراب از کنش همدلی با حاج فتح‌الله می‌گوید:

این آدمی که از شمر ذی‌الجوشن شقی‌تر بود و حاضر بود برای صد دینار علی‌اصغر حسین را به دست خود سر ببرد ناگهان هق‌هق بنای گریستن را گذاشت. دستش را گرفتم و پهلوی خودم نشاندم و سیگاری آتش‌زده به گوشه لبانش جا دادم و گفتم عیبی ندارد اشک بریز که گریه بر هر درد بیدرمان دواست (همان، ص. ۳۴).

در مربع معناشناسی بالا عوامل در تضاد با یکدیگر هستند و رابطه‌ای تعاملی با هم ندارند. خوانش معنا در مربع معنایی بسته و محدود است و این مربع نمی‌تواند پاسخ‌گوی تمامی مسائل این روایت باشد، زیرا این داستان یک گفتمان سیال است و معنا در آن متغیر و جابه‌جاشونده پیش می‌رود. از این رو با کمک از مربع تنشی درصدد هستیم تا به خوانش باز

و گویایی دست یابیم. در مربع تنشی، تقابل و تغییر در فرایند معنا به صورت هم‌بسته حضور دارند (شعیری و وفایی، ۱۳۸۸، ص. ۴۰). در این داستان سهراب - کنشگر در تعامل با روح حاج فتح‌الله و شناخت مرگ و رسیدن به آرامش است و از اسارت و عذاب وجدان می‌گریزد و گرایش به رهایی دارد تا از سنگینی عذاب وجدان ناشی از قتل بکاهد. مربع تنشی در این روایت در محور افقی بین «ماندن در فقر و تنگدستی» و «مرگ و ثروت معنوی» و در محور عمودی بین «اسارت و عمل قتل» و «رهایی و آزادی روح» است که از تعامل این دو محور ارزش «شناخت زندگی و دنیا» شکل می‌گیرد. در این مربع رابطه بین ماندن در فقر و تنگدستی و مرگ و رسیدن به ثروت معنوی، نتیجه‌اش رهایی و پشت پازدن به اسارت عذاب وجدان است کنشگر را به شناخت بیشتری از زندگی و دنیا و مافیها می‌رساند. رابطه تنشی در این گفتمان یک رابطه همسو است چون با اوج گرفتن عنصر کیفی و محور فشارهای (محور عمودی)، عنصر کمی و گستره‌ای (محور افقی) نیز اوج می‌گیرد. مربع تنشی این گفتمان را می‌توان به صورت زیر نشان داد:

کنش گفت‌وگوی روح حاج فتح‌الله با سهراب پرده از زندگی انگل‌وار و نفرت‌انگیز او برمی‌دارد و نظام مرگ و نیستی، رهایی و آرامش را برای او به ارمغان می‌آورد.

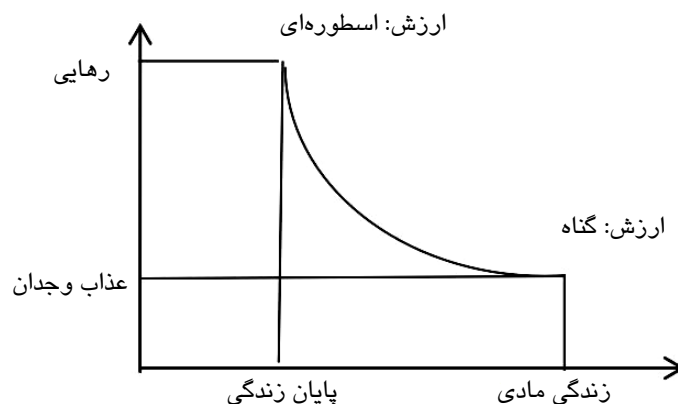
به محض اینکه فهمیدیم که دنیا عوض شده است و وارد دنیای دیگری شده‌ام نفسی کشیدیم و دوروبر خودم را نگاه کردم و وقتی دیدم که جای خلوت و دنجی است و پای معامله و امکان دادوستد در میان نیست و مثل این است که حس سودپرستی و مال و مکتب در وجودم خاموش شده است چنان خودم را راحت و فارغ دیدم که هرگز ندیده بودم و از آن ساعت به بعد هر لحظه و هر آن بر لذتی که ازین عوالم نوظهور می‌بردم، می‌افزاید و یقین دارم که در دالان بهشتم و مطمئنم که دارم به طرف بهشت می‌روم و هر دقیقه هزار بار به عمر و جوانی تو دعا می‌کنم که اگر تو نبودی من باز باید سال‌ها لابه‌لای همان آلودگی‌ها مثل کرم بلولم و بغلطم. تو جوانمرد مرا از این ذلت و نکبت نجات دادی (همان، ص. ۳۵).

در ادامه سهراب با شوش امنیت و رهایی از عذاب وجدان، حال خود را از نتیجه ملاقات با روح مقتول توصیف می‌کند

مانند آدمی که از حمام گرم و نرمی بیرون بیاید خودم را یکسره از هر پلیدی و آلودگی پاک و منزه یافته‌ام و از همان پریشب برای خودم عالمی پیدا کرده‌ام که ماورای این عالم‌هاست. حالا دیگر مرگ و زندگی برایم یکسان است و به رأی‌العین بر من مکشوف گردیده که زندگی آب باریکی بیش نیست که به دریای بیکران مشیت غیبی می‌ریزد و وجود، وقتی موجودیت پیدا می‌کند که صیقلِ عدم دیده باشد (همان، صص. ۳۶-۳۷).

راوی با شوش تعجب از تغییر نگرش سهراب نسبت به مرگ و زندگی، او را از فوت مادرش باخبر می‌کند و سهراب در یک نظام شناختی پاسخ می‌دهد «الحمد لله رب العالمین. تنها غم و غصه‌ام همین فکر این مادر بود که لابد برای خاطر من از غصه تلف شده است و می‌ترسیدم بروم و تنها و بی‌کس و بی‌نان و بی‌پرستار بماند. خدا رحمتش کند که شیرزن و بهترین مادرها بود» (همان، ص. ۳۷). در یک واقعهٔ رخدادی راوی از حکم اعدام سهراب مطلع می‌شود و فضای زیبایی‌شناسی مرگ سهراب را به تصویر می‌کشد. «سهراب را آوردند. دار حاضر بود و یک راست بردنش پای دار. با همان لبخندی که حداکثر سکینه و سکون را می‌رسانید شنیدیم که می‌گوید: به به بر این آسودگی و بر این خوشی» (همان، ص. ۳۸). روایت ثواب یا گناه که با نظام گفتمانی شوش حسرت‌زدگی فقر در زندگی سهراب آغاز شد و با دگردیسی به نظام گفتمان کنشی راه را برای قتل مهیا کرد مجدداً وارد فضای شوشی و از جنس اسطوره‌ای می‌شود. جسم بی‌جان سهراب به پرنده‌ای سبکبال تشبیه می‌شود که با مرگ او به آسمان به پرواز آمده و با اسطوره پیوند می‌خورد و به تعبیر مالارمه مرگ تنها

ابزار ممکن برای از سرگیری زندگی معنوی می‌شود (معین، ۱۳۸۷، ص. ۱۳۸). مرگ آغازی می‌شود برای معنای جدید از زندگی و شروع حرکت به سمت کمال و به امنیت و آرامش استعلا می‌یابد. «بدون آنکه کم‌ترین اعتنایی به دنیا و مافیها داشته باشد با نوک پا به زمین کوبید و چنانکه گویی پروبال پیدا کرده باشد از زمین به جانب آسمان روشن و نورانی و عالم امن و امان و آسودگی بلند گردید» (همان، ص. ۳۸). راوی در پایان داستان با شوش دودلی می‌گوید «این بود جزای گناه یا اجر ثواب او، هرطور می‌خواهید حساب کنید» (همان، ص. ۳۸). همچنین می‌توانیم در این روایت، تعامل تنشی را از دیدگاه دیگری نیز بررسی کنیم. در این رابطه سهراب با پذیرش قصاص قتل حاج فتح‌الله و پذیرش مرگ که از آن به زیبایی یاد می‌کند و موجودیت خود را در «صیقل عدم» تفسیر می‌کند یعنی از گستره حیات مادی می‌کاهد تا جزای گناه قتل را کاهش دهد و به ابدیت بپیوندد تا به اجر ثواب، آنطور که روح حاج فتح‌الله از او یاد کرده بود، دست یابد. این رابطه تنشی را می‌توان در مربع زیر نشان داد:

همانطور که مشاهده شد، فرایند تنشی، سیالیت معنا را به خوبی به تصویر می‌کشاند و به تولید ارزش‌های اسطوره‌ای و متعالی منجر می‌شود. ارزش‌هایی که مربع معناشناسی فاقد آن است. به همین دلیل با اتکا به مربع تنشی می‌توان به خوانش باز، سیال و نامحدود دست یافت. نظام‌های گفتگویی و فرایندهای تولید معنا در جدول ۱ نشان داده شده است:

جدول ۱: فرایندهای نشانه‌معناشناسی و نظام‌های گفتمانی داستان ثواب یا گناه

Table 1: Semiosis and regime of discourse in Savab ya Gonah

کنش تعریف ماجرای داستان همراه با شوش عاطفی راوی کنش رفتار سهراب در یک فضای زیبایی‌شناختی کنش فضای رخدادی کتک زدن سهراب کنش شوش دلسوزی و محبت راوی نسبت به سهراب و مادرش کنش شوش درماندگی حبیبه سلطان از خرج زندگی کنش شوش مهربانی راوی نسبت به حبیبه سلطان کنش سهراب از وضعیت جدید زندگی کنش کمک راوی به حبیبه سلطان و پسرش کنش زیبایی‌شناختی موقعیت جدید سهراب در زندگی کنش بیماری مادر سهراب کنش برخورد سهراب با وضعیت معیشتی خود و مادرش کنش شوش آرزوی سهراب و کنش کمک‌های راوی کنش فضای تنشی حاکم بر روحیه سهراب همراه با شوش عاطفی و دلسوزی راوی نسبت به او کنش فضای رخدادی قتل توسط سهراب کنش گفت‌وگوی راوی با مادر سهراب در فضای تنشی ایجادشده از عمل قتل کنش برخورد مادر سهراب با ماجرای قتل توسط پسرش کنش ملاقات راوی با سهراب در زندان کنش نصیحت راوی به سهراب کنش القایی سهراب همراه با شوش ناراحتی و توجیه کنش ادامه کنش گفت‌وگوی سهراب در یک فضای شناختی کنش مجابی راوی با سهراب کنش پاسخ سهراب به راوی با کنش القایی کنش ادامه کنش مجابی سهراب در گفت‌وگو با راوی همراه با شوش خشم کنش پاسخ راوی با کنش مجابی به سهراب کنش پرسش راوی از سهراب با شوش تعجب کنش تعریف واقعه رخدادی قتل توسط سهراب در فضای تنشی حادثه کنش ادامه فضای تنشی واقعه رخدادی کنش فضای تنشی حاکم بر روحیه سهراب کنش اقدامات راوی برای نجات سهراب همراه با شوش امید کنش ملاقات سهراب در فضای تنشی کنش فضای شناختی سهراب از عمل قتل همراه با شوش پیشیمانی کنش واقعه رخدادی مرگ حبیبه سلطان کنش شوش دلسوزی و دودلی راوی از دادن خبر مرگ حبیبه سلطان به پسرش کنش ملاقات راوی با رئیس زندان کنش شوش تعجب راوی از وضعیت سهراب در یک فضای زیبایی‌شناختی کنش گفتگوی راوی با سهراب همراه با شوش تعجب کنش مجابی سهراب همراه با شوش آرامش در یک فضای شناختی کنش واقعه رخدادی ماجرای خواب دیدن حاج فتح‌الله توسط سهراب همراه با شوش آرامش کنش شوش عذاب وجدان حاج فتح‌الله در خواب سهراب در یک فضای تنشی کنش مجابی سهراب همراه با شوش عاطفی و دلسوزی نسبت به حاج فتح‌الله کنش گفت‌وگوی روح حاج فتح‌الله در فضای زیبایی‌شناختی کنش ادامه فضای شناختی همراه با شوش آرامش سهراب از خوابی که دیده بود کنش شوش آرامش سهراب از وضعیت خود در فضای زیبایی‌شناختی کنش شوش تعجب راوی از سخنان سهراب کنش خبر واقعه رخدادی مرگ مادر همراه با شوش ناراحتی به سهراب کنش شوش تعجب راوی از برخورد سهراب از شنیدن خبر مرگ مادر در فضای زیبایی‌شناختی کنش واقعه رخدادی خبر حکم اعدام سهراب کنش فضای تنشی اعدام سهراب همراه

با شوش آرامش ← اسطوره مرگ سهراب در یک فضای زیبایی‌شناختی ← شوش دودلی راوی از نتیجه عمل قتل توسط سهراب و اعدام او.

جدول ۲: فرایندهای داستان ثواب یا گناه در یک نگاه

Table 2: The semiotic processes of Savab ya Gonah at a glance

نظام گفتمان شوشی	نظام گفتمان کنشی	واقعۀ رخدادی	نظام شناختی	فضای تنشی	دگرذیسی از نظام گفتمان کنشی به شوشی از جنس زیبایی‌شناختی (استعلایی)
فقر و تنگدستی خانواده سهراب	تلاش سهراب و مادرش برای امرار معاش و حمایت‌های راوی از آنها	ارتکاب قتل توسط سهراب	اعتراف به عمل قتل توسط سهراب و مقصر دانستن خود	عذاب وجدان مقتول در عالم خواب سهراب و مرگ مادر سهراب	پذیرش قصاص از طرف سهراب و مرگ مرحله‌ای از حیات معنوی او

۲-۴. خلاصه و تحلیل داستان نرت‌کاری

داستان درباره زندگی مردی به نام هچ هاجنسون^۱ است که در مزرعه پدری خود همراه با همسرش زندگی می‌کرد. هچ به دلیل نگهداری و مراقبت از پدر پیرش تا پنجاه سالگی ازدواج نکرد ولی بعد با یک خانم معلم ازدواج کرد و صاحب پسری شد به نام ویل. ویل پسر باهوشی بود و به کارهای هنری و طراحی علاقه‌مند بود. بعد از اتمام دبیرستان به شهر شیکاگو^۲ رفت تا در یک انیستوی هنری ادامه تحصیل بدهد. همانجا با پسری به نام هال ویمن^۳ دوست می‌شود و با فروش نقاشی‌هایش خرج خود و قسمتی از مخارج زندگی پدر و مادرش را تأمین می‌کند. آن‌ها شدیداً به فرزندشان وابسته بودند و به او افتخار می‌کردند. هال مطلع می‌شود که ویل،

حین رانندگی تصادف کرده و کشته شده است. وی خبر مرگ ویل را به پدر و مادرش اطلاع می‌دهد ولی آن‌ها که از شنیدن این خبر شوکه شده بودند بدون هیچ واکنشی، در سکوت و در نیمه‌های شب شروع به کاشت ذرت در خاک مزرعه‌شان می‌کنند.

راوی به‌منزلهٔ دانای کل از نزدیک با خانوادهٔ هچنسون آشنایی دارد. شرح مختصری از زندگی روزمرهٔ شهر محل اقامت خود می‌دهد و در ادامه، شخصیت اصلی داستان یعنی هچ را در یک نظام شناختی معرفی می‌کند.

پیرمردی است ریزنقش و قوی‌بنیه و مزرعه‌اش در جادهٔ اسکراچ گراول^{۱۱} قرار دارد. مکان زندگی هچ جلب‌نظر می‌کند. خانهٔ چوبی کوچک او همیشه رنگ شده است. درخت‌های باغ میوه‌اش که تنه‌هایشان تا نیمه پر از لیمو است به سفیدی می‌زنند و انبار علوفه‌اش همیشه در دست تعمیر است و مزارعش همیشه تر و تمیز به‌نظر می‌رسند (اندرسن، ۱۳۹۵، ص. ۱).

داستان با نقصان عدم حضور فرزند خانواده ادامه می‌یابد. راوی بعد از معرفی هچ و همسرش، دربارهٔ تنها پسرشان ویل هچنسون^{۱۲} می‌گوید «وقتی ویل درسش را در دبیرستان شهر تمام کرد، به شیکاگو رفت و آنجا دانشجوی یک انستیتوی هنری شد» (همان، ص. ۲). در ادامه کنش مرامی - اخلاقی کمک‌های ویل برای امرار معاش خانواده‌اش را شرح می‌دهد «ویل تقریباً هر شب به چندتا مهمانی می‌رفت و همان موقع بود که برای پول درآوردن شروع کرد به فروختن طرح‌های کوچک و جالبش. او از این راه درآمد خوبی به‌هم زد جوری که حتی شروع کرد به پول فرستادن برای خانه» (همان، ص. ۳). حال که اغلب اوقات برای دیدن پدر و مادر ویل به خانهٔ هچنسون‌ها می‌رفت شوش و ابستگی پدر و مادر ویل را شرح می‌دهد. «وابستگی پدر و مادر ویل به تنها پسرشان آزردهنده بود. چقدر زیاد دربارهٔ او حرف می‌زدند و در مورد آینده‌اش خیالبافی می‌کردند» (همان، ص. ۳). هچ و همسرش با کارکردن بی‌وقفه در مزرعه در صدد جبران و رفع نقصان عدم حضور فرزندشان ویل هستند. به بیان دیگر با فعل مؤثر «خواستن» و «بایستن» سروکار داریم چون کنشگران هم تمایل به انجام کنش کار در مزرعه دارند و هم ضرورت آن را درک کرده‌اند تا برای رفع این نقصان تحوّل بیافرینند و جای خالی این عشق و علاقه و وابستگی به فرزند را مرتفع کنند. «آن‌ها از آن نوع آدم‌هایی نبودند که زیاد با مردم شهر یا همسایه‌ها نشست و برخاست داشته باشند. از آن نوع آدم‌هایی بودند که مدام در حال کار هستند. از صبح خیلی زود گرفته تا دیروقت غروب و حتی شب‌های مهتابی. بعد از

اینکه پیرزن کوچولو شام را حاضر می‌کرد اغلب دوتایی می‌رفتند بیرون توی مزرعه و دوباره کار می‌کردند» (همان، ص. ۳). یکی از نظام‌های گفتمانی که در این داستان به چشم می‌خورد نظام گفتمان شوشی دلتنگی پدر و مادر برای تنها فرزندشان است و راه را برای نظام گفتمانی کنشی هموار می‌سازد. کنش کارکردن هیچ و همسرش در مزرعه بی‌وقفه ادامه دارد. وقتی هال را می‌دیدند به سمت او می‌آمدند تا عشق و علاقه به فرزندشان را با او تقسیم کنند. «هال می‌گفت هر وقت به دیدنشان در مزرعه می‌رفت آن‌ها کار را رها می‌کردند و می‌آمدند با او می‌نشستند. ممکن بود در یکی از مزرعه‌ها با هم مشغول کار کردن باشند، ولی وقتی هال را در جاده می‌دیدند دوان دوان درحالی که نامه‌ای از ویل در دست داشتند به سمت هال می‌آمدند. ویل هر هفته نامه می‌نوشت» (همان، صص. ۳-۴). هال جای خالی ویل را برای آن‌ها پر می‌کرد و با شوش همدلی و شرح زندگی ویل در شهر، به آن‌ها دلداری می‌داد «این زن و مرد پیر که هرگز به شهر نرفته بودند نسبت به وقایع شهر مشتاق بودند و از هال می‌خواستند تا همه جزئیات زندگی پسرشان را برایشان تعریف کند» (همان، ص. ۴). در ادامه از فضای زیبایی‌شناختی متن نامه‌های ویل می‌گوید.

نامه‌ها همیشه دلچسب بودند. ویل آن‌ها را با طرح‌های کوچکی منقوش می‌کرد. نقاشی‌های خنده‌دار از مردمی که یا ویل آن‌ها را دیده بود و یا با آن‌ها معاشرت داشت. رودخانه‌ای از ماشین در خیابان میشیگان در شیکاگو، پلیسی که در محل عبور عابر پیاده ایستاده بود و تندنویس‌های جوانی که با عجله به اداره‌هایشان می‌رفتند (همان، ص. ۴).

در این قسمت از داستان وارد نظام گفتمان رخدادی می‌شویم و راوی از یک جریان نامنتظر خبر می‌دهد. «ویل هچنسون مرده بود. کشته شده بود. بعدها معلوم شد که او به همراه چند نفر از دوستانش در مهمانی‌ای بودند، احتمالاً مشروب هم خورده بودند. به هر صورت ماشین آن‌ها تصادف کرده بود و ویل هچنسون کشته شده بود» (همان، ص. ۵). از آنجا که روایتگر داستان از نزدیک با وقایع داستان در ارتباط بوده و هال از دوستان مشترک او و خانواده هچنسون محسوب می‌شده است، از راوی می‌خواهد تا در ارسال خبر واقعه به پدر و مادر ویل با او همراهی کند «تلگرافچی از هال خواسته بود که برود و پیغام را به هیچ و همسرش برساند و هال هم از من خواست که همراهی‌اش کنم» (همان، ص. ۵). راوی، مخاطب را وارد فضای تنشی حاکم بر انتقال خبر مرگ ویل به خانواده‌اش می‌کند. «هال رفت سمت در اصلی خانه و من در جاده ماندم. صدای پارس سگی را از دوردست شنیدم. جایی دورتر در خانه‌ای، بچه‌ای

گریه می‌کرد. فکر می‌کنم وقتی هال به در خانه رسید ده دقیقه‌ای همانجا ایستاد. بالأخره در زد. صدای ضربه مشت او بر در به نظرم وحشتناک بود. مثل صدای شلیک چند گلوله بود» (همان، صص. ۶۵). فضای تنشی حاکم بر ارسال خبر ادامه دارد. «هیچ پیر در را باز کرد و من شنیدم که هال خبر را به او گفت. هال در تمام طول راه از شهر تا آنجا سعی کرده بود به کلمات تسکین‌دهنده‌ای فکر کند که باید به زوج پیر می‌گفت. اما وقتی موقع عمل رسید، نتوانست و یک‌فعله همه چیز را درست توی صورت هیچ بیرون ریخت!» (همان، صص. ۶۰). کنش رویارویی پیرمرد از خبر دریافتی به تصویر کشیده می‌شود «هیچ پیر یک کلمه هم بر زبان نیاورد. در باز شد، او آنجا زیر نور ماه با لباس سفید مسخره‌ای که پوشیده بود ایستاد. هال خبر را به او داد و دوباره در با صدایی بسته شد» (همان، صص. ۶۰). کنشگران داستان با انتقال خبر واقعه مرگ به پیرمرد منتظر واکنشی از طرف او و همسرش هستند که با واقعه رخدادی دیگری مواجه می‌شوند. «ناگهان پس از مدتی طولانی، هال زد به بازوی من و آرام گفت: نگاه کن! دو شیخ سفیدپوش از خانه به طرف انبار علوفه می‌رفتند. دو شیخ به داخل انبار رفتند و خیلی زود برگشتند بیرون» (همان، صص. ۷۰). راوی با شوش تعجب و حیرت از واکنش پیرمرد و همسرش بعد از شنیدن خبر مرگ فرزندشان می‌گوید «باورکردنی نبود. پیرمرد دستگاه کاشت غله را از انبار آورده بود و همسرش هم یک کیسه بذر ذرت و آنجا زیر نور مهتاب بعد از اینکه خبر را گرفته بودند، داشتند ذرت می‌کاشتند» (همان، صص. ۷۰). کنش کاشت ذرت همراه با شوش سکوت و بهت‌زدگی پیرمرد و همسرش جریان دارد.

این چیزی بود که مو به تن آدم سیخ می‌کرد. مثل داستان ارواح بود. هر دو لباس خوابشان را پوشیده بودند. بذره‌ای هر ردیف را که می‌کاشتند و تمام می‌شد به ما که در سایه انبار ایستاده بودیم، نزدیک می‌شدند و آنگاه در انتهای هر ردیف نزدیک حصار کنار هم چهارزانو می‌نشستند و برای مدتی ساکت می‌ماندند. همه چیز در سکوت ادامه داشت (همان، صص. ۷۰).

کنشگران داستان – پیرمرد و همسرش – به واسطه رخداد غیرقابل انتظار خود، دست به اقدام می‌زنند. عملکرد آن دو در مواجهه با مرگ عزیزترین فرد زندگی‌شان، معنایی متفاوت از مرگ را به منصفه ظهور می‌رساند. نحوه کاشت بذر توسط آن دو به قدیسی تشبیه می‌شود که چهارزانو و در سکوت در حال نیایش با پروردگار خود خلوت کرده است. داستان که با نظام گفتمانی شوش دلتنگی پدر و مادری از دوری فرزند آغاز و به نظام گفتمانی کنش کار بی‌وقفه آن دو در مزرعه برای رفع این نقصان تغییر جهت داده بود، مجدداً به فضای گفتمان

شوشی دگردیسی می‌کند که این‌بار از جنس زیبایی‌شناختی و اسطوره‌ای است. روایت، آن‌ها را تا مقام اسطوره‌ای قدیس، استعلا می‌دهد و نحوه ذرت‌کاری آن دو را که با نظم و ترتیب بذرها را در یک ردیف می‌کاشتند تشریح می‌کند. گویا مرگ را در دل خاک دفن می‌کنند تا حیات و زندگی دوباره از دل آن زایش یابد.

این اولین بار در سراسر زندگی‌ام بود که چنین چیزی را درک می‌کردم. من اصلاً اطمینان ندارم که بتوانم آنچه را که آن شب فهمیدم و حس کردم روی کاغذ بیاورم. منظورم آن رابطه‌ای است که بعضی از آدم‌ها با زمین برقرار می‌کنند. نوعی فریاد خاموش از اعماق زمین. انگار آن‌ها مرگ را در زمین خاک می‌کردند که شاید دوباره بتواند از آن بروید شاید چیزی شبیه این (همان، ص.۷).

در انتهای داستان و در یک نظام شناختی در فردای روز واقعه با کنش دیگری مواجه می‌شویم و آن هم سکوت و امید پیرمرد و همسرش بعد از مرگ فرزندشان هال به من گفت وقتی صبح روز بعد به دیدن هچنسون‌ها رفته بود تا ترتیب آوردن پسر مرده‌شان را به خانه بدهد، در کمال تعجب، هردوی آن‌ها ساکت و بر خودشان مسلط بودند. چیزی وجود داشت که آن‌ها هنوز از دست نداده بودند. آن‌ها هنوز مزرعه‌شان و نامه‌های ویل را برای خواندن دارند (همان، ص.۸).

نظام‌های گفتمانی و فرایندهای تولید معنا در جدول ۲ نشان داده شده است:

جدول ۳: فرایندهای نشانه‌معناشناسی و نظام‌های گفتمانی داستان نرت‌کاری

Table 3: Semiosis and regime of discourse in the story entitled "corn planting"

نظام شناختی در یک فضای زیبایی‌شناختی از شخصیت اصلی داستان ← نظام شناختی معرفی فرزند هچ ← کنش مرامی - اخلاقی ویل در کمک به امرارمعاش خانواده ← شوش وابستگی پدر و مادر به فرزندشان ← کنش کار کردن بی‌وقفه هچ و همسرش در مزرعه ← کنش مرامی - اخلاقی هال نسبت به پدر و مادر ویل ← کنش تکراری نامه‌های دریافتی هچ و همسرش از ویل همراه با شوش عشق و علاقه آن‌ها به فرزندشان ← شوش همدلی هال با پدر و مادر ویل ← فضای زیبایی‌شناختی متن نامه‌های ویل ← واقعه رخدادی خبر مرگ ویل ← کنش مجابی درخواست هال از راوی برای رساندن خبر مرگ ویل به پدر و مادرش ← فضای تنشی حاکم بر رساندن خبر مرگ ویل به خانواده‌اش ← ادامه فضای تنشی حاکم بر ارسال خبر مرگ ویل ← کنش پیرمرد از شنیدن خبر مرگ پسرش ← کنش مواجهه راوی و هال از رساندن خبر مرگ ویل به والدینش همراه با شوش تعجب ← نظام رخدادی بعد

از ارسال خیر مرگ ویل ← ادامه کنش کاشت ذرت توسط هچ و همسرش بعد از شنیدن خبر مرگ فرزندشان و شوش تعجب راوی از این وضعیت ← ادامه فضای تنش همراه با شوش ترس و وحشت راوی ← نظام شناختی راوی از کنش اسطوره‌ای کاشت ذرت توسط پیرمرد و همسرش ← کنش سکوت هچ و همسرش همراه با شوش امید در فردای روز واقعه مرگ فرزندشان.

جدول ۴: فرایندهای داستان نرت‌کاری در یک نگاه

Table 4: The semiotic processes of the story entitled "Corn planting"

نظام گفتمان شوشی	نظام مرامی - سلوکی (اتیک)	نظام گفتمان کنشی	واقعه رخدادی	فضای تنشی	دگرپرسی از نظام گفتمان کنشی به شوشی از جنس پبیایی شناختی (استعلایی)
دلتنگی پدر و مادر برای تنها فرزندشان	حمایت‌های مالی ویل از پدر و مادرش	تلاش بی‌وقفه ذرت‌کاری هچ و همسرش	مرگ ویل در اثر تصادف رانندگی	دریافت خبر مرگ فرزند	استعلایی مقام کنش‌گران در حال کاشت ذرت به قدیسان در حال عبادت

۵. نتیجه

در این جستار نظام‌های گفتمانی روایت در دو داستان از نویسنده‌های شرق و غرب و روابط نشانانه‌معناشناسی آن‌ها بررسی و با روش توصیفی - تحلیلی و از نوع تطبیقی به تصویر کشیده شد. از نکته‌های اخلاقی مطرح شده در داستان ثواب یا گناه نوشته محمدعلی جمال‌زاده به موضوع فقر و تنگدستی و حسرت‌زدگی که مسبب اصلی وقوع جرم و جنایت است اشاره شد. سهراب را که با شوش حسرت‌زدگی و فقر قادر به تأمین معیشت زندگی خود و مادرش نبود به کنش وادار می‌کند تا برای رسیدن به ابژه ثروت، خطر کند و با تصاحب بخشی از ثروت همسایه متمول خود حاج فتح‌الله، رفع نقصان از فقر کند که ناخواسته وارد نظام تنش می‌شود و مرتکب قتل صاحب مال می‌شود و به زندان می‌افتد. در زندان به دلیل عذاب وجدان ناشی از قتل ناخواسته و خوابی که از مقتول می‌بیند، متحول می‌شود و به آرامش می‌رسد. زیرا در خواب، مقتول اعتراف می‌کند که کشته شدن او تاوان گناهان خودش در زندگی و کسب مال حرام بوده است و سهراب را متقاعد می‌کند که عمل قبیحی رخ نداده است. در این

قسمت از روایت وارد نظام گفتمان شوشی می‌شویم. سهراب که با ورود به نظام شناختی، عمل قتل را پذیرفته، مرگ را جز رهایی و آزادی از مصیبت‌های دنیوی نمی‌بیند. فرایندهای معنا ساز در این داستان از دیدگاه نشانه‌معناشناسی نشان می‌دهد که کنش‌ها تابع شرایط خاص هستند و با تکیه بر شناخت و تجربه به‌پیش می‌روند و صرفاً مبتنی بر قدرت فیزیکی و بدنی نیستند. گاهی نیز کنش‌ها تابع احساسات و عواطف و شوش‌ها هستند و به عملکرد منجر می‌شوند و در پاره‌ای از موارد شوش‌ها به شناخت و رسیدن به نظام زیبایی‌شناختی منجر می‌شوند و نهایتاً آنکه به فضای زیبایی‌شناسی نفی ورود پیدا می‌کنند و مرگ مرحله‌ای برای تجدید حیات و زندگی معنوی می‌شود. آن‌گونه که کنشگر اصلی روایت با قصاص مرگ خود، در یک فرایند زیبایی‌شناختی همچون پرنده‌ای سبکبال با اسطوره پیوند می‌خورد و در پایان فرایند تنشی به وضوح سیالیت معنا و محصور نبودن آن در قالب‌های کلیشه‌ای را تشریح می‌کند. یعنی روایت از شوش به نظام گفتمانی کنشی تغییر جهت می‌دهد و مجدداً به نظام گفتمان شوشی و از جنس زیبایی‌شناختی و اسطوره‌ای جریان می‌یابد. موضوع اصلی داستان ذرت‌کاری نیز مباحثات و افتخار به داشته‌های زندگی، فداکاری در حفظ و نگهداری آن و پذیرش موقعیت زندگی و صبر و استقامت در برابر ناملايمات آن است. فرایندهای اصلی معنا ساز در این داستان با به‌کارگیری نظام گفتمانی هوشمند از نوع کنشی همچنین نظام گفتمان احساسی از نوع شوشی روایت را به‌پیش برده‌اند. در این داستان نیز کنش‌ها با شناخت پیوند خورده‌اند و گاهی تابع اخلاق مرامی و اتیک^{۱۳} هستند و محبت می‌آفرینند، گاهی مولد شوش عشق و علاقه و پاره‌ای موارد وابستگی را رقم می‌زنند. حتی وقوع یک رخداد غیرمنتظره علاوه بر کنش سعی و تلاش به شوش امید، استعلائی مفهوم مرگ و صبر و پایداری منجر می‌شود. به‌عبارتی شوش وابستگی هیچ و همسرش به تنها فرزندشان که دور از آن‌ها و در شهر زندگی می‌کند به کنش کار بی‌وقفه در مزرعه منجر می‌شود. با واقعه رخدادی مرگ ویل وارد فضای تنشی می‌شویم، اما وقوع فضای تنشی به جای برهم زدن تعادل روانی شخصیت‌های اصلی روایت، با کنش کار بی‌وقفه در مزرعه تلاشی برای شوش دلتنگی و فقدان فرزند است که جنس این شوش از نوع زیبایی‌شناختی و اسطوره‌ای است. به عبارتی از آنان اسطوره‌ای می‌سازد که همچون قدیسی در حال عبادت و نیایش در خلوتگاه

عبادت، سرتسلیم فرود آورده است. فضای زیبایی‌شناختی کاشت ذرت توسط کنشگران انسانی نیز فراتر از اسطوره عمل کرده و هر لحظه با کاشت مرگ در دل سیاهی، منتظر جوانه‌زدن امید و زندگی در بستر هستی است. در تطبیق این دو روایت مشاهده کردیم که در هر دو داستان مهم‌تر نظام‌های گفتمانی که روایت را به‌پیش می‌برند، شوشی، کنشی و وقوع یک رخداد غیرمنتظره باعث دگردیسی به نظام گفتمانی شوشی و از جنس اسطوره‌ای می‌شود. ولی آنچه در نهایت این دو روایت را از هم متمایز می‌کند، سبک زندگی و نحوه عملکرد کنشگران و تفاوت‌های فرهنگی آن‌هاست. زیرا در داستان ثواب یا گناه، کنشگر اصلی با انتخاب مرگ و قصاص به مقام اسطورگی دست یافت و در داستان ذرت‌کاری، کنشگران اصلی در قالب رمزگان نشانه‌ای بوم‌زیست، با روی آوردن به طبیعت و پذیرش فقدان فرزند، مرگ او را تا مقام اسطوره استعلا دادند.

۶. پی‌نوشت‌ها

1. Sherwood Anderson
2. Bakhtin
3. Karen Horney
4. Khetsuriani
5. Scott Skelly
6. Greimas
7. Propp
8. Hatch Hutchenson
9. Chicago
10. Hal Weyman
11. Scratch Gravel Road
12. Will Hutchenson
13. ethic

۷. منابع

- اولیایی نیا، ه. (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی «قفس» صادق چوبک و «تخم مرغ» شروود اندرسن. کتاب ماه ادبیات، ۱۷۴، ۸۹-۹۳.
- آرمین، ا. و جوادی یگانه، م.ر. (۱۳۹۴). نگاهی به خود شرق شناسی در ایران مدرن؛ بررسی کتاب خلیات ما ایرانیان اثر سید محمدعلی جمالزاده. جامعه پژوهی فرهنگی، ۵، ۱۸-۱.
- اندرسن، ش. (۱۳۹۵). نرت کاری. ترجمه ر. ستوده و ن. محرمزاده. نسخه pdf، وبسایت <http://natasha.ir>
- معین، مرتضی بابک (۱۳۸۷). زیبایی شناسی نفی در آثار مالارمه. نقد زبان و ادبیات خارجی، ۱، ۱۳۱-۱۴۷.
- بدیعی فرد، ف. و صادقی، م. (۱۳۹۷). بررسی مؤلفه های شخصیت پرخاشگر براساس نظریه کارن هورنای در آثار جمالزاده و هدایت با تکیه بر داستان های آدم بدنام و علویه خانم. مطالعات فرهنگ - ارتباطات، ۷۶، ۹۹-۱۱۸.
- جمالزاده، س.م.ع. (۱۳۸۸). کهنه و نو، داستان ثواب یا گناه. تهران: سخن.
- طاهری، ح. و غفوریان، م. (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی عناصر داستان حجاب منفلوطی و رجل سیاسی جمالزاده. لسان مبین (پژوهش ادب عربی)، ۶، ۱۱۵-۱۳۸.
- حجازی، ب.س. و فلاح، ن. (۱۳۹۸). تحلیل نشانه معناشناختی پرسش در مجموعه هزاره دوم آهوی کوهی. جستارهای زبانی، ۵ (۵۳)، ۱۲۹-۱۵۵.
- رحمتیان، ل.، بیگزاده، خ. و سالمیان، غ.م. (۱۳۹۸). کاوش گفتمان کنشی گرمس در رمان اهل غرق از منیرو روانی پور. جستارهای زبانی، ۵ (۵۳)، ۲۸۹-۳۱۲.
- شعیری، ح.م. (۱۳۸۵). تجزیه و تحلیل نشانه معناشناختی گفتمان. تهران: سمت.
- شعیری، ح.م. (۱۳۸۶). بررسی انواع نظام های گفتمانی از دیدگاه نشانه معناشناسی. هفتمین همایش زبان شناسی ایران. دانشگاه علامه طباطبایی. آذرماه.
- شعیری، ح.م. و وفایی، ت. (۱۳۸۸). راهی به نشانه معناشناسی سیال: با بررسی موردی ققنوس. تهران: علمی و فرهنگی.

- شعیری، ح.م. (۱۳۸۸). از نشانه‌شناسی ساختگرا تا نشانه معناشناسی گفتمانی. نقد ادبی، ۱، ۳۳-۵۱.
- شعیری، ح.م. (۱۳۹۱). مبانی معناشناسی نوین. تهران: سمت.
- شعیری، ح.م. (۱۳۹۷). مبانی معناشناسی نوین. تهران: سمت.
- صالح‌بک، م.، و نظری‌منظم، ه. (۱۳۸۷). ادبیات تطبیقی در ایران: پیدایش و چالش‌ها. زبان و ادب پارسی، ۲۸، ۹-۲۸.
- طاهری، ح.، و غفوریان، م. (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی عناصر داستان حجاب منقلاطی و رجل سیاسی جمال‌زاده. لسان مبین (پژوهش ادب عربی)، ۲۰، ۱۱۵-۱۳۸.
- عباسی، ع.، و یارمند، ه. (۱۳۹۰). عبور از مربع معنایی به مربع تنشی: بررسی نشانه‌معناشناختی ماهی سیاه کوچولو. پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی، ۳، ۱۴۷-۱۷۱.
- گروسی، ک.، و پشتدار، ع.م. (۱۳۹۲). رابطه کارکردهای زبانی با تیپ‌های شخصی داستان‌های سید محمدعلی جمال‌زاده. ادبیات پارسی معاصر، ۱، ۵۵-۷۶.
- مژده جویباری، ک.، و چراتی، ع. (۱۳۹۱). ادبیات داستانی و توسعه اجتماعی؛ مطالعه موردی، پژوهش در داستان‌های دهخدا، جمال‌زاده، هدایت، آل احمد و دانشور. پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی، ۱۰، ۵۹-۸۲.
- ناظمیان، ر. (۱۳۹۴). خوانش نمادین غرب در داستان‌های فارسی شکر است از محمدعلی جمال‌زاده و قندیل ام هاشم از یحیی حقی. مطالعات نقد ادبی، ۴۰، ۵۱-۷۲.
- واعظ، س.، و عبدی میاردان، م. (۱۳۹۱). بررسی طنز در داستان‌های کوتاه محمدعلی جمال‌زاده. پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی، ۷، ۱۵۹-۱۷۸.
- هاشمیان، ل.، و اشقانی فراهانی، ا.، و شریف‌نیا، ف. (۱۳۹۲). تحلیل دگر مفهومی در داستان کباب‌غاز براساس دیدگاه باختین. مطالعات ادبیات تطبیقی، ۲۸، ۱۵۹-۱۹۲.

References

- Abbasi, A. & Yarmand, H. (2011). The passage from the semiotic square to the tensive square: The semiotic study of the little black fish. *Journal of Comparative Language and Literature Research*.3, 147-171.[In Persian]
- Anderson, Sh. (2016). *The corn planting*. Translated by Sotoudeh,R. and

Moharramazadeh, N. website: <http://natasha.ir>. [In Persian]

- Armin, A. & Javadiyeganeh, M.R. (2015). A look at Orientalism itself in modern Iran; Review of the book *Our Creatures of Iranians* by Seyed Mohammad Ali Jamalzaeh. *Cultural Sociology*, 5, 1-18. [In Persian]
- Badieifard, F. & Sadeghi, M. (2018). Investigating the components of aggressive personality based on Karen Horney's theory in Jamalzadeh and Hedayat based on the stories of Adam Badnam and Alavieh Khanum. *Journal of Culture-Communication Studies*, 76, 99-118. [In Persian]
- Garrosi, K. & Poshtdar, A.M. (2013). Relationship between language functions and personal types of Seyed Mohammad Ali Jamalzadeh's stories. *Journal of Contemporary Persian Literature*, 1, 55-76. [In Persian]
- Hashemian, L., Vasheghani Farahani, A. & Sharifiniya, F. (2013). *An ambiguous analysis in the story of Kababe Ghaz based on Bakhtin's view*, *Comparative Literature Studies*, 28, 159-192. [In Persian]
- Hejazi, B.S. & Fllah, N. (2019). Semiotic analysis of the question in the second millennium of Ahooye Koochi, *Language Related Research*, 5(53), 129-155. [In Persian]
- Jamalzadeh, S.M.A. (2009). *Kohneh va Now: Savab ya Gonah story*, Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Khetsuriani, T. (2013). Sherwood Anderson's "Mother" and the evaluation of the Genre. *Journal of Literature and Art Studies*, 3(3), 137-143.
- Mojdeh Jouybari, K. & Cherati, A. (2012). Fiction and social development; Case study: research in the stories of Dehkhoda, Jamalzadeh, Hedayat, Al-Ahmad and Daneshvar. *Literary Criticism and Stylistics Research*, 10, 59-82. [In Persian]
- Mortezaababak, M. (2008). Mallarme's aesthetics of nothingness and absence. *Critical Language & Literary studies*, 1, (1), 131-147. [In Persian]

- Nazemian, R. (2015). The symbolic reading of the West in Persian stories : The case study of *Farsi Shekar ast* by Mohammad Ali Jamalzadeh and Qandil Umm Hashem by Yahya Haghi. *Literary Criticism Studies*, 40, 51-72. [In Persian]
- Oliayiniya, H. (2012). A comparative study of Sadegh Chubak's "Cage" and Sherwood Anderson's "Egg". *Ketabe-e Mahe Adabbiat*, 174, 89-93. [In Persian]
- Rahmatian, L., Beygzadeh, Kh., & Salemian, Gh.M. (2019). Exploring the actional regime of discourse in the novel of the *Ahle Ghargh* by Moniro Ravanipour. *Language Related Research*, 5(53), 289-312. [In Persian]
- Salehbab, M. and Nazarimoghaddam, H. (2008). *Comparative literature in Iran: genesis and challenges*, *Persian Language and Literature*, No.38, 9-28. [In Persian]
- Scott Skelly, W. (2015). *It is a story: The role of the narrator in Sherwood Anderson's "Death in the Woods"*, M.A. thesis, The College of Arts and Sciences of the University of Dayton.
- Shairi, H.R. & Vafayi, T. (2009). *A path to fluid semiotics: A case study of Phoenix*. Tehran: Elmi & Farhangi. [In Persian]
- Shairi, H.R. (2006). *Semiotic analysis of discourse*. Tehran: SAMT. [In Persian]
- Shairi, H.R. (2007). Examining the types of regimes of discourse Based on Semiotics approach. *7th Iranian Linguistics Conference*, Allame Tabatabayi University, December. [In Persian]
- Shairi, H.R. (2009). From structural semiotics to semiotics of discourse. *Literary Criticism*, 8, 5-33. [In Persian]
- Shairi, H.R. (2018). *Fundamentals of Modern Semantics, Edited*, Tehran: SAMT. [In Persian]
- Shairi, H.R. (2012). *Fundamentals of Modern Semantics*, Tehran: SAMT. [In Persian]
- Taheri, H. & Ghafourian, M. (2015). A comparative study of the elements of hijab story of Manfloodi and Jamalzadeh's political man, *A Quarterly Journal of Lesan - on Mobeen - on*, 6, 115-138. [In Persian]

- Vaez, S. & Abdi Miardan, M. (2012). Analyzing humor in Mohammad Ali Jamalzadeh short stories. *Literary Criticism and Stylistics Research*, 7, 159-178. [In Persian]